

A betiltott sál

Talán soha nem pendült még ennyire egy húron a francia kormányzó pártszövetség (az UMP – a Népi Mozgalom Uniója) és szocialista ellenzéke, mint a „sáltörvény” megszavazásakor. A „laicitás” elvének a „Köz társaságban” történő alkalmazását vizsgáló bizottság javaslata alapján betiltották a „feltűnő” vallási jelek: a nagyobb méretű feszület, a zsidó férfiak fejfedője (a kipa), valamint a mohamedán nők fejét borító sál viselését az iskolákban¹. Egy diszkrétén megbúvó kereszt, Dávid-csillag vagy mohamedán medál hordása megengedett. A törvényt ez év február 10-én első olvasatban fogadta el a francia képviselőház jelenlevő tagjainak (az 577-ből tizenkilenc éppen hiányzott) 88 százaléka. A március 4-i szenátusi szavazáskor ez az arány 93 százalék volt, de itt 25-en hiányoztak a 321-ből.

Az egész ügy kiindulópontja a mohamedán fejkendő miatti némely iskolai felzúdulás volt. Az említett vizsgálóbizottság minden közhivatalra, sőt a közhivatalokkal versengő magáncégekre is kiterjesztendőnek nyilvánította a viselet tilalmát. A bizottság vezetője, Bernard Stasi sietett kijelenteni, hogy munkájuk nem a franciaországi mohamedán közösség ellen irányul; céljuk az, hogy valamennyi vallás számára egyenlő feltételeket biztosítsanak. A javasolt törvény azt szolgálja – mondta –, hogy a különböző vallásokhoz tartozó emberek „együtt tudjanak élni a hivatalokban”. Az UMP parlamenti csoportjának vezetője is azt nyilatkozta, hogy az általuk hozott törvény „a megbékélés törvénye”, amely „miközben megengedi a vallási hovatartozás diszkrét kinyilvánítását, határt szab a térítői buzgóságnak”.

E szövegek alapján a franciaországi belpolitikai helyzetről akár vallásháborús képzeteink is támadhatnának, ha nem lenne közismert, hogy a tervezett jogszabály ellen valamennyi keresztény felekezet, valamint a zsidó és a mohamedán papság is egyhangúlag tiltakozott. Az a képzelgés pedig, hogy a betiltott tárgyak térítői erővel bírnak – ha valódi lenne – szinte a fetiszmussal lenne határos.

Kérdés, hogy valójában kik azok, akiket ilyen módon kellene megbékíteni?

Lehetséges, hogy nem vallási, hanem etnikai háborgás csillapításáról van szó. Sok francia talán nem tudja elviselni a betakart fejű mohamedán nők látványát, mert az a bevándorlók nagy számát juttatja eszébe. Esetleg őket kell megbékíteni azzal, hogy az állampolgárságot nyert idegenek – legalább külképileg – minél észrevétlenebbül olvadjanak bele a francia társadalomba. Ezt látszik alátámasztani az a tény, hogy Jacques Chirac köztársasági elnök, a sálbetiltási kampány egyik élharcosa, a törvénytervezet kapcsán az integrációs politika újraalapozásának szükségességéről beszélt, valamint arról, hogy a francia nemzeti összetartozásnak vissza kell adni a vitalitását. Mivel Franciaországban az államnemzeti (nem pedig a kultúrnemzeti) felfogás uralkodik – hiszen az ott is keletkezett –, az ország minden polgárát egyformán a francia nemzet tagjának tekintik. Ezek szerint a látható különbségek szelektív megnyirbálásával próbálják a megrendült egységet visszaállítani?

Összetartozást kényszerrel kicsikarni nevetséges próbálkozás. Így csak engedelmességet lehet elérni; ezt mi bőségesen ismerjük a kommunista időkből. Az eljárás kétes értékéről és célszerűtlenségéről az *Unió a Francia Demokráciáért* (UDF) nevű kis párt elnöke így fogalmazott: „Veszélyes az a politika, amely a bevándorolt lakossági réteg társadalomba integrálását egy törvényi tilalomra próbálja alapozni.” Egy másik, ugyancsak nemmel szavazó képviselő megállapította, hogy az elfogadott szöveg „inkább diszkriminál, mint integrál”. A hátrányos megkülönböztetés csak akadálya lehet annak, hogy az érintett emberek közösséget érezzenek a társadalommal, amelyben élnek. Feltehetően ezzel számot vetve, Chirac elnök a tiltó törvény ellensúlyozásaként bejelentette egy olyan „független hatósági szerv” létrehozását, amelyet a megkülönböztetés minden formája elleni küzdelem feladatával bíznak

¹ A forrásanyagok zöme az AFP hírügynökség világhálóról lehozott szövegeiből került ki. Minden kiemelés tőlem – T. K. A.

meg. Ez valójában éppen az új jogszabály visszavonásának az indítványozásával kezdhetné tevékenységét.

Nagyon úgy tűnik tehát, hogy inkább maga a tilalom, nem pedig az a néhány *feltűnőnek* nyilvánított vallási jel (vajon hány centis nagyságtól mondható ilyenek egy kereszt és hány négyzetcentimétertől egy sál?) akadályozza az integrációt. Mi akkor a velük szembeni kifogás valódi oka?

A választ már a Stasi által vezetett vizsgálóbizottság nevéből is gyaníthatjuk: a francia állam „laicitását”² sértik. Nézzük meg egy kicsit közelebbről, mit jelent ez.

Franciaország szekularizált³ voltát egy 1905-ös törvény fogalmazta meg. Ez elválasztotta az egyházat az államtól, és néhány apróbb területi kivételtől eltekintve megtiltotta, hogy az állam a francia birodalom egész területén valamely felekezetet anyagi támogatásban részesítsen. Az elv a IV. Köztársaság alkotmányába (1946) is bekerült: „Franciaország oszthatatlan, laikus, demokratikus és jóléti köztársaság”; a szöveget az V. Köztársaság alkotmánya (1958) is átvette. (Ezekben az időpontokban még Algéria is Franciaország „oszthatatlan része” volt.)

A sálügy kapcsán Chirac elnök kijelentette: „A laicitás a Köztársaság egyik nagy vívmánya. Ez a társadalmi béke és a nemzeti összetartozás leglényegesebb eleme. Nem hagyhatjuk, hogy meggyengüljön.” A Stasi-féle jelentés pedig a laicitásnak, „a köztársasági szerződés sarkkövének” az újrafogalmazását javasolta. Úgy ítélte meg, hogy a mohamedán sál „nem a lelkiismereti szabadság, hanem a közrend kérdésének körébe tartozik”.

Lám, itt túlléptünk a különböző vallású emberek között lehetséges konfliktusoknak az előbbieken említett veszélyén. Vajon miféle közrendet fenyegethet egy ruhadarab?

Raffarin miniszterelnök szerint a sálat azért kell betiltani, mert aláássa a köztársaságnak a szabadságra és az egyenlőségre vonatkozó eszméit.

Ha valaki a laicitás (világiság) tartalmát gyanútlanul annyiban látta volna csupán, hogy az állam a társadalmi funkciókat magára vállalja, és nem részesít egyetlen vallást sem előnyben a másikkal szemben – akkor a sáltörvény ebből a téveszméjéből minden bizonnyal fölbreszti. Amikor egy miniszterelnök a szabadság biztosításának nevezi egy szerény ruhadarab bárhol történő viselésének a megtiltását, az egyenlőség érvényesülésének azt, amikor a tiltás tárgyát úgy választották ki, hogy csak bizonyos csoportot vagy csoportokat érintsen, biztosak lehetünk benne, hogy nem véletlenül hamisít, hazugságai mögött hatalmi érdekek húzódnak. A laicitás valójában ezeknek az érdekeknek gyűjtőneve.

A keresést tovább kell folytatnunk, mert még mindig nem világosak számunkra az összefüggések. Miféle hatalmi érdekekkel lehetnek ellentétesek egyes vallási vonatkozású, végül is több felekezet tagjai által használt tárgyak?

A Stasi-jelentés szerint „a Köztársaság értékeinek összességét a *közösségieskedés* kísértései elé kell helyezni”. A bizottság egyik történész tagja pedig leszögezte: a tét „a személy szabadsága és az a lehetőség, hogy meg lehessen szabadulni annak a csoportnak a befolyásától, amelyikhez az ember tartozik (...), valamint a nemzethez tartozás túlsúlya minden sajátos hovatartozás fölött”.

A mai nemzetállam a középkori királyságoknál jóval központosítottabb hatalom. Az utóbbiak még megengedték, hogy a helyi közösségek a maguk életét éljék; ezt gyakran jelentős kiváltságok is biztosították. Ma a közösségek sajátos, mindenekelőtt önmegtartásukra irányuló igényeikkel akadályozzák a pénz szabad mozgását, így mesterséges szaporítását is. A pénz – mint tudjuk – önmagában véve is hatalom, de hatalmának teljét csak a politikai szférával társulva, legtöbbször annak háttérében működve érheti el. Minden mai

² Laicizmus: az egyház és az állam kettéválasztását célzó, az egyház hatáskörét a vallási kérdésekre korlátozni akaró irányzat – Bakos F.: Idegen szavak és kifejezések szótára

³ Szekularizáció: valaminek kivétele az egyházi, lelkeszi hatáskörből és átadása világi, polgári hatáskörbe – Bakos F.: Idegen szavak és kifejezések szótára

központosított hatalom – mint Robespierre-ék óta a francia is – arra törekszik, hogy a közösségek óv szerepének kiiktatásával közvetlenül az egyénre tegye rá a kezét.

Az istenhit lényegéhez tartozik a közösségi jelleg. Ez nem csupán a vallás együttes gyakorlásából származik, hanem még inkább abból, hogy a közös cél felé vezető helyes út keresésében Isten egymás segítségére is utalt bennünket. A hívő emberek együttese minden hatalom számára a legveszélyesebb közösség, mert nem csupán hagyományokra, közös kultúrára, saját élményvilágra, érzelmi kötődésekre épül, mint a földi megalapozottságúak közül az igaziak, hanem olyan transzcendens értékekre, amelyeket valamennyi világi úrnál nagyobb Úr tekintélye hitelesít. Ezért igyekszik minden szekularizált rendszer (a kommunista éppúgy, mint a nyugati liberális) szétrombolni a közösségeket, mindenekelőtt a vallásiakat, mert csak így tudja a maga uralmát biztosítani az emberek fejében és szívében is. Tevékenységük sikerességét bizonyítja az európai kereszténység erőtlensége, több felekezete szellemének liberális kilúgozottsága, az Istennel szembeni közöny nagymérvű elterjedtsége, és az, hogy az emberek mind nagyobb tömegei a testi-lelki kényelem jegyében törekednek megszervezni az életüket. A társadalom hatékony propaganda-hadjáratának biztatására igyekeznek ledobni vállukról a sorstól kapott, saját, „megismételhetetlen” egyéniségükre szabott keresztet, mintha a nehézségektől meg lehetne szabadulni azáltal, hogy nem vállaljuk őket. És mintha nem éppen a gondokkal való megküzdés adna értelmes tartalmat az életünknek,

A hatalom birtokosai ma (elsősorban a gazdasági háttérhatalom, amelyet ma már szinte minden politikai tényező engedelmesen kiszolgál) a valódi közösségek megtörése, elértéktelenítése érdekében a (gyakran természetellenes) látszatközösségeket támogatják. A „meleg büszkeség” homoszexuális mozgalmainak minden jóérezésű ember gyomrát felkavaró nyilvános provokációi a nyugati világ politikusait egy cseppet nem zavarják, de lám, egy fejen hordott női sálát veszélyesnek, felforgatónak, az emberi békés együttélés akadályának nyilvánítanak. Micsoda farizeusság!

A laicitás a „társadalmi békét” csak egy – főleg világnézetileg – uniformizált világban tudja elképzelni. A vallásosság lehetőleg minden megnyilvánulását kitiltja a társadalom nyilvánosságából, és a magánéletbe kényszeríti. Azt kívánná, hogy úgy éljünk, mintha Isten nem is lenne, mintha a földi értékek volnának az ember életútjának egyedüli céljai és jelzőcsillagai. Ma egy világméretű, „globalizált” hatalmi verseny folyik: ki tudja ügyesebben az igazi élet helyett az összkomfortos földi boldogság délibábjai felé terelgetni az embereket. Aki másért akar élni, az tegye észrevétlenül, mert *ezt a másságot* a mássággal szembeni tolerancia harsogó apostolai nem tudják elviselni. A vallásos élet láthatósága nem a másik vallás emberét zavarja, hanem azokat, akik az istentelenség gyakorlatát szeretnék egyetemessé tenni a társadalomban. A laicitás azért erőszakolja a vallásosság nyilvánosság előli eltakarását, hogy a társadalom így mesterségesen kialakított képe az istentelenség természetességét sugallja, például nevelő célzattal a felnövekvő nemzedékek számára.

Miközben vezetői a vallási semlegességről papolnak, a francia állam valójában az ateizmus védnöke. Ezért igyekszik most móresre tanítani a nagy népi vallástalanságtól „feltűnően” elütöket. A bevándorlók beilleszkedése, az integráció, Franciaországban mindenekelőtt a laicitás „értékeinek” az átvételét jelenti. Nem véletlenül szögezi le a Stasi-féle jelentés: „A mohamedánoknak meg kell érteniük, hogy *a világiság egy esély az iszlám számára*”. Feltehetőleg a megmaradás esélye. Már önmagában ez a mondat is bizonyítja (figyeljük meg a benne rejlő fenyegetést!), mennyire nem megalapozatlan a mohamedán világ azon félelme, hogy az ő hitüket is látszatlátra kényszeríti a nyugati „civilizáció”, mint ahogy meglehetősen sikerrel megtette ezt a kereszténységgel.

A Bush által nagy álsággal meghirdetett „keresztes háború” nem a kereszténység részéről fenyegeti a mohamedánokat.

Az iszlám nagy „veszélye”, hogy hívei még példát mutathatnának erős istenhitből nekünk, európai (jó esetben) félkeresztényeknek. Ez nem azt jelenti, hogy mi is mohamedánokká lennénk, hanem – látván, hogy másként is lehet – esetleg valóban megtérnénk: keresni kezdenénk, és talán még meg is találánk keresztény voltunk elveszett másik felét.

Földünk mai társadalmában ténylegesen hadiállapot van. A frontvonal (az igazi) az istenhívő emberek és az istentagadást szító gazdasági-politikai erők között húzódik, és ez utóbbiak nem nyugosznak (a világ nyugati részein szinte minden hatalom az ő kezükben van) a végső győzelemig. A legutóbbi idők franciaországi eseményei ezt látványosan bizonyítják. Ezért az Istent hívők – mert Isten csak egy van, a különböző vallásúak bármennyire eltérő módokon tisztelik is Őt – fel kellene ismerjék, hogy lényegükből (no meg helyzetükből) eredően egymás természetes szövetségesei.

A többször említett vizsgálóbizottság elnöke a saját fontosságukat igencsak átélő tipikusan francia viszonyulással jegyzi meg: a laicitás, ez „a Történelem által megformált” eszménykép a polgárok hatalmas többségének támogatását élvezi, és *felkelti más, hasonló problémákkal küzdő európai országok érdeklődését.*

Kétségtelen, hogy az ügyben érdekelték között a francia példának több országban – így Magyarországon is – lesznek majd követői. Hiszen a „laicizmus” még sehol sem győzedelmeskedett teljesen. Reméljük, nem is fog. De elég sokan és elég mélyen eltávolodtunk elődeink hitétől ahhoz, hogy miattunk a jelenlegi helyzet még csak döntetlenre sem áll.

A hozzá való hűtlenségünk miatt nem kell Isten megbüntessen minket. A munkát elvégzik a gonoszság zsoldosai, többek között azok, akiket mi, irányt vesztett közemberek, „demokratikus választással” tettünk a társadalom vezetőivé.

2004. március